

KOMPENDIUM WIEDZY

dotyczące szkolenia pt. „Kierowanie do domu pomocy społecznej. Rozliczanie pobytu w DPS”

Warszawa, 19 września 2023 r.

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Kompendium wiedzy dotyczące szkolenia pt. „Kierowanie do domu pomocy społecznej. Rozliczanie pobytu w DPS” zostało opracowane przez Justynę Jarosińską na podstawie treści zawartych w:

1. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 Kodeks Postępowania Administracyjnego.
2. Ustawa z dnia 12 marca 2004 o Pomocy Społecznej.
3. Obwieszczenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 marca 2018 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie domów pomocy społecznej.

Spis treści:

1. Kierowanie do Domu Pomocy Społecznej – podstawa prawna.
2. Procedura umieszczenia w DPS – tryb dobrowolny, tryb przymusowy, rodzinny wywiad środowiskowy przy kierowaniu do DPS.
3. Finansowanie DPS.

Kierowanie do Domu Pomocy Społecznej – podstawa prawna

Dom pomocy społecznej jest **jednostką organizacyjną pomocy społecznej**, która świadczy, na poziomie obowiązującego standardu, usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności.

Ustawa o pomocy społecznej

Art. 54. 1. Osobie wymagającej **całodobowej opieki** z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej.

2. Osobę, o której mowa w ust. 1, kieruje się do domu pomocy społecznej odpowiedniego typu, zlokalizowanego **jak najbliżej miejsca zamieszkania osoby kierowanej**, z zastrzeżeniem ust. 2a, chyba że okoliczności sprawy wskazują inaczej, po uzyskaniu zgody tej osoby lub jej przedstawiciela ustawowego na umieszczenie w domu pomocy społecznej.

2a. W przypadku, gdy przewidywany termin oczekiwania na umieszczenie w domu pomocy społecznej danego typu zlokalizowanym najbliżej miejsca zamieszkania osoby kierowanej wynosi **ponad 3 miesiące**, osobę, o której mowa w ust. 1, kieruje się na jej wniosek do domu pomocy społecznej tego samego typu zlokalizowanego jak najbliżej miejsca zamieszkania osoby kierowanej, w którym przewidywany termin oczekiwania na umieszczenie jest krótszy niż 3 miesiące.

3. Osoba wymagająca wzmożonej opieki medycznej kierowana jest na podstawie art. 33a ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2561, 2674 i 2770 oraz z 2023 r. poz. 605 i 650) do **zakładu opiekuńczo-leczniczego lub pielęgnacyjno-opiekuńczego**.

4. W przypadku gdy osoba bezwzględnie wymagająca pomocy lub jej przedstawicielstawowy **nie wyrażają zgody na umieszczenie w domu pomocy społecznej lub po umieszczeniu wycofują swoją zgodę**, ośrodek pomocy społecznej, centrum usług społecznych, o którym mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, lub dom pomocy społecznej są obowiązane do zawiadomienia o tym właściwego sądu, a jeżeli osoba taka nie ma przedstawiciela ustawowego lub opiekuna – prokuratora.

Art. 54a. 1. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy przesłanki skierowania do domu pomocy społecznej spełniają jednocześnie osoby pozostające w związku małżeńskim lub rodzic z pełnoletnim dzieckiem, osoby te można skierować do jednego domu pomocy społecznej pomimo zakwalifikowania każdej z tych osób do różnych typów domów pomocy społecznej.

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Art. 55. 1. Dom pomocy społecznej świadczy **usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązującego standardu**, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb osób w nim przebywających, zwanych dalej „mieszkańcami domu”.

2. Organizacja domu pomocy społecznej, zakres i poziom usług świadczonych przez dom uwzględnia w szczególności **wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności**.

2a. Dom pomocy społecznej może określić zasady zgłaszania przez mieszkańców domu personelowi tego domu wyjść poza jego teren.

2b. W przypadku, gdy brak opieki zagraża życiu lub poważnie zagraża zdrowiu mieszkańca domu będącego osobą z zaburzeniami psychicznymi, dyrektor lub kierownik tego domu może ograniczyć możliwość samodzielnego opuszczania przez tego mieszkańca terenu domu pomocy społecznej na podstawie zaświadczenia lekarza wydanego na czas oznaczony, nie dłuższy niż 6 miesięcy, wskazującego zasadność takiego ograniczenia.

Art. 56. Domy pomocy społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone, dzielą się na następujące typy domów, dla:

- 1) *osób w podeszłym wieku;*
- 2) *osób przewlekle somatycznie chorych;*
- 3) *osób przewlekle psychicznie chorych;*
- 4) *dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie;*
- 5) *dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie;*
- 6) *osób niepełnosprawnych fizycznie;*
- 7) *osób uzależnionych od alkoholu.*

Art. 56a. 1. Dom pomocy społecznej może być prowadzony w jednym budynku łącznie dla:

- 1) *osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych;*
- 2) *osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób niepełnosprawnych fizycznie;*
- 3) *osób w podeszłym wieku oraz osób niepełnosprawnych fizycznie;*
- 4) *osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie.*

2. Typy domów pomocy społecznej mogą być łączone w inny sposób niż określony w ust. 1, pod warunkiem usytuowania każdego z nich w odrębnym budynku.

3. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 i 2, dom pomocy społecznej świadczy usługi na poziomie obowiązującego standardu odpowiednio dla każdego typu domu.

Art. 57. 1. Domy pomocy społecznej mogą prowadzić, po uzyskaniu zezwolenia wojewody:

- 1) *jednostki samorządu terytorialnego;*
- 2) *Kościół Katolicki, inne kościoły, związki wyznaniowe oraz organizacje społeczne, fundacje i stowarzyszenia;*
- 3) *inne osoby prawne;*
- 4) *osoby fizyczne.*

2. Zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej wydaje wojewoda właściwy ze względu na położenie domu.

Procedura umieszczenia w DPS

1. Na wniosek osoby zainteresowanej (**zwany też dobrowolnym**, tj. za jej wyraźną zgodą).
2. Na podstawie orzeczenia sądu opiekuńczego (**zwany też przymusowym**, albowiem umieszczenie odbywa się bez zgody osoby umieszczanej).

TRYB DOBROWOLNY

Podstawą wszczęcia postępowania o umieszczenie w domu pomocy społecznej (DPS) jest **wniosek** osoby skierowany do ośrodka pomocy społecznej, właściwego według miejsca zamieszkania osoby ubiegającej się o skierowanie (art. 101 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej).

Właściwość miejscową gminy ustala się według **miejsca zamieszkania** osoby ubiegającej się o świadczenie.

W przypadku osoby bezdomnej stosuje się regułę wynikającą z art. 101 ust. 2 ustawy, w myśl której, właściwą miejscowo jest **gmina ostatniego miejsca zameldowania** tej osoby na pobyt stały. Należy wskazać w tym miejscu, że w przypadku skierowania do DPS, nie znajduje zastosowania norma wynikająca z art. 101

Wniosek osoby zainteresowanej wpływa na **ogólnych zasadach** wynikających z art. 106 i 107 ustawy o pomocy społecznej z uwzględnieniem art. 107 w **zakresie wywiadu środowiskowego**. Ze strony ośrodka pomocy społecznej podejmowane są działania zmierzające do ustalenia sytuacji osobistej, zdrowotnej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej w celu ustalenia wystąpienia przesłanek umieszczenia w DPS, określonych w art. 54 ustawy o pomocy społecznej.

Rodzinny wywiad środowiskowy przy kierowaniu do DPS

Rodzinny wywiad środowiskowy przeprowadza się u osób i rodzin korzystających lub ubiegających się o świadczenia z pomocy społecznej **w celu ustalenia ich sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej** oraz u osób, o których mowa w art. 103.

Rodzinny wywiad środowiskowy **przeprowadza pracownik socjalny**, również na potrzeby jednostki organizacyjnej pomocy społecznej z terenu innej gminy przy okazaniu legitymacji pracownika socjalnego.

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Niewyrażenie zgody na przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego przez osoby lub rodziny ubiegające się o świadczenia z pomocy społecznej lub na jego aktualizację przez osoby lub rodziny korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej stanowi podstawę do odmowy przyznania świadczenia, uchylecia decyzji o przyznaniu świadczenia lub wstrzymania świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej.

Pracownik socjalny przeprowadzający rodzinny wywiad środowiskowy może domagać się od osoby lub rodziny ubiegającej się o pomoc, złożenia **oświadczenia o dochodach i stanie majątkowym**. Odmowa złożenia oświadczenia jest podstawą wydania decyzji o odmowie przyznania świadczenia.

Prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej przysługuje **osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych**.

Obowiązek skierowania osoby do domu opieki społecznej określonego typu powstaje bowiem dopiero wtedy, gdy po stronie osoby zainteresowanej zaistnieją wszystkie przesłanki warunkujące powstanie prawa do tego rodzaju świadczenia pomocy społecznej. W świetle art. 54 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej powstanie prawa do umieszczenia w domu pomocy społecznej uwarunkowane jest przede wszystkim ustaleniem, że **dana osoba wymaga całodobowej opieki** (z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności), nie może samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu i potrzeba takiej opieki nie może być zapewniona w formie usług opiekuńczych. Tak więc warunkiem skierowania do domu pomocy społecznej jest ustalenie, że osoba ubiegająca się o takie skierowanie z powodu wieku, choroby, niepełnosprawności nie może samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu 2. Ponadto organ winien dążyć również do ustalenia, czy możliwe jest efektywne wsparcie osób z najbliższego otoczenia wnioskodawcy.

TRYB PRZYMUSOWY

W przypadku, gdy do domu kieruje się osobę na podstawie **orzeczenia sądu (tryb przymusowy)**, wydanie decyzji o skierowaniu do domu **nie wymaga przedłożenia dokumentów**. Dokumenty te powinny zostać skompletowane w terminie nieprzekraczającym trzech miesięcy od dnia wydania decyzji o skierowaniu do domu. Dokumenty kompletuje właściwy ośrodek pomocy społecznej.

Osoba, która wskutek choroby psychicznej lub upośledzenia umysłowego nie jest zdolna do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i nie ma możliwości korzystania z opieki innych osób oraz potrzebuje stałej opieki i pielęgnacji, lecz nie wymaga leczenia szpitalnego, może być za jej zgodą lub zgodą jej przedstawiciela ustawowego przyjęta do domu pomocy społecznej. Przyjęcie do domu pomocy społecznej osoby bez jej zgody, a za zgodą jej przedstawiciela ustawowego wymaga orzeczenia sądu opiekuńczego o przyjęciu do takiej placówki.

Jeżeli osoba taka lub jej przedstawiciel ustawowy nie wyrażają zgody na przyjęcie jej do domu pomocy społecznej, a brak opieki zagraża życiu tej osoby, organ do spraw pomocy społecznej może wystąpić do sądu opiekuńczego miejsca zamieszkania tej osoby z wnioskiem o przyjęcie do domu pomocy społecznej bez jej zgody.

Z takim wnioskiem może wystąpić również kierownik szpitala psychiatrycznego, jeżeli przebywająca w nim osoba jest niezdolna do samodzielnego zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, a potrzebuje stałej opieki i pielęgnacji, natomiast nie wymaga dalszego leczenia w tym szpitalu.

Osoba przyjęta do domu pomocy społecznej bez swojej zgody, jej przedstawiciel ustawowy, małżonek, krewni w linii prostej, rodzeństwo oraz osoba sprawująca nad nią faktyczną opiekę - mogą występować do sądu opiekuńczego o **zmianę orzeczenia** o przyjęciu do domu pomocy społecznej.

Z wnioskiem takim może także wystąpić kierownik domu pomocy społecznej, jeżeli uzna, że zmieniły się okoliczności uzasadniające orzeczenie o przyjęciu tej osoby do domu pomocy społecznej bez jej zgody.

W przypadku, gdy osoba nie wyraża zgody na dalsze przebywanie w domu pomocy społecznej i nie została do niego przyjęta na podstawie orzeczenia sądu opiekuńczego o przyjęciu do domu pomocy społecznej, osoba ta, jej przedstawiciel ustawowy, małżonek, krewni w linii prostej, rodzeństwo, osoba sprawująca nad nią faktyczną opiekę lub kierownik domu pomocy społecznej mogą wystąpić do sądu opiekuńczego z wnioskiem o zniesienie obowiązku przebywania w domu pomocy społecznej.

PRZYKŁADOWE SYTUACJE

1. Osoba chora psychicznie lub upośledzona umysłowo zwraca się do OPS/CUS o umieszczenie jej w DPS. Osoba nie jest ubezwłasnowolniona i jej stan zdrowia pozwala na przyjęcie, że jest świadoma konsekwencji swojego wniosku. Tu kierowanie wniosku do sądu nie jest wymagane.
2. Osoba chora psychicznie lub upośledzona umysłowo wymaga umieszczenia w DPS. Jest ubezwłasnowolniona częściowo, z wnioskiem o przyjęcie do DPS zwraca się jej kurator, ale ona nie wyraża na to zgody. Tu o przyjęciu do DPS musi rozstrzygnąć sąd. Zgodnie bowiem z art. 38 ust. 2 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, przyjęcie do domu pomocy społecznej osoby, o której mowa w ust. 1, bez jej zgody, a za zgodą jej przedstawiciela ustawowego wymaga orzeczenia sądu opiekuńczego o przyjęciu do domu pomocy społecznej.

Finansowanie DPS

Mieszkaniec domu obowiązany jest jedynie do wnoszenia **opłaty w wysokości 70% swojego dochodu**. W sytuacji gdy mieszkaniec nie jest w stanie ponieść całości kosztów pobytu w placówce, obowiązek wnoszenia opłat spoczywa po pierwsze na małżonku, w następnej kolejności na zstępnych, dalej zaś na wstępnych, a na końcu – na gminie, przy czym, w przypadku niewywiązywania się małżonka, zstępnych oraz wstępnych z obowiązku opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej, opłaty te zastępczo wnosi gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej. Gminie w takiej sytuacji przysługuje jednak prawo dochodzenia zwrotu poniesionych na ten cel wydatków.

Przed przystąpieniem do dochodzenia przez gminę zwrotu poniesionych wydatków, na podstawie art. 103 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej, kierownik ośrodka pomocy społecznej winien w pierwszej kolejności ustalić w drodze umowy z małżonkiem, zstępными przed wstępными mieszkańca domu – wysokość wnoszonej przez nich opłaty za pobyt tego mieszkańca w domu pomocy społecznej. Oznacza to, że **partycypacja rodziny w kosztach pobytu mieszkańca DPS winna zostać ustalona w umowie** (na tym etapie wydanie decyzji administracyjnej jest niedopuszczalne) – wynika to bowiem wprost z treści art. 61 ust. 2 pkt 2 ustawy o pomocy społecznej.

Dodatkowo należy wskazać, że przepis ten uzależnia obowiązki małżonka oraz krewnych od ich sytuacji dochodowej – 300% kryterium. Dopiero przy negatywnej postawie osób zobowiązanych do wnoszenia opłat za pobyt w domu pomocy społecznej ich członka rodziny, przejawiającej się udokumentowaną odmową podpisania umowy, o której mowa w art. 103 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej, organ pomocy społecznej powinien wydać decyzję administracyjną, w której zostanie określona wysokość opłaty za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej wniesionej zastępczo przez gminę oraz osoba zobowiązana do zwrotu należności.

Dopiero przy negatywnej postawie osób zobowiązanych do wnoszenia opłat za pobyt w domu pomocy społecznej ich członka rodziny, przejawiającej się udokumentowaną odmową podpisania umowy, o której mowa w art. 103 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej, organ pomocy społecznej powinien wydać decyzję administracyjną, w której zostanie określona wysokość opłaty za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej wniesionej zastępczo przez gminę oraz osoba zobowiązana do zwrotu należności.

Należy wskazać w tym miejscu, że zgodnie z przepisem art. 61 ust. 2f ustawy o pomocy społecznej, wysokość opłaty za pobyt mieszkańca domu w domu pomocy społecznej, o której mowa w art. 61 ust. 2e ww. ustawy, ustala się proporcjonalnie do liczby osób obowiązanych do jej wnoszenia. Do tego należy dodać, że w przypadku niewywiązywania się osób, o których mowa w art. 61 ust. 2 pkt 1 i 2 oraz art. 61 ust. 2a ustawy o pomocy społecznej, z obowiązku opłaty za pobyt mieszkańca domu w domu pomocy społecznej, ustalonego w decyzji lub umowie, o której mowa w art. 103 ust. 2 ww. ustawy, opłaty te zastępczo wnosi gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej. Natomiast wydatki gminy podlegają ściąganiu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.